

RPO – 480285 – VII - 706.6/04

Warszawa, dnia 11 kwietnia 2008 r.

RPO-480285/04

PRAW OBYWATELSKICH	
WPEŁ.	2008 -04- 16
ZAL.	NR 1138153

Informacja

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Zakładzie Karnym w Zamościu

I. Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 3 kwietnia 2008 r. do Zakładu Karnego w Zamościu, przy ul. Okrzei 14 (zwanego dalej Zakładem) udali się: Przemysław Kazimirski, specjalista w Zespole Prawa Karnego Wykonawczego w Biurze Rzecznika, Ewa Dawidziuk, starszy radca i Zbigniew Kuźma, główny specjalista w tym Zespole. Celem wizyty było sprawdzenie realizacji zaleceń wydanych przez pracowników Biura Rzecznika w wyniku wizytacji Zakładu przeprowadzonej w dniach 26 – 28 czerwca 2004 r.

Przyjęte wówczas wnioski dotyczyły:

- 1/ problemu wysokiej marży nakładanej na towary sprzedawane w kantynie;
- 2/ zbyt licznych grup osadzonych korzystających z łaźni;
- 3/ reorganizacji grafika wyjść na świetlicę, która umożliwiłaby osadzonym częstsze korzystanie z tej formy zajęć kulturalno-oświatowych, a także
- 4/ rozważenia urozmaicenia jadłospisu.

II. W dniu 3 kwietnia 2008 r. dokonano następujących czynności:

- wysłuchano informacji o funkcjonowaniu Zakładu Karnego i jego podstawowych problemach, udzielonej przez Pana ppłk mgr Mariana Puskę, dyrektora Zakładu;
- obejrzano pomieszczenia we wszystkich oddziałach pawilonu mieszkalnego Zakładu, w tym: wybrane losowo cele mieszkalne, cele zabezpieczającą, celę do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej, celę dla osadzonego wskazanego w treści art. 88 § 3 Kkw, łaźnię, świetlicę, pomieszczenia ambulatorium, pomieszczenia węzła kulturalno-oświatowego a także pola spacerowe;

- przeprowadzono, w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń, rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Zakładu;
- przeprowadzono we wszystkich oddziałach, na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 17 dobranymi losowo osadzonymi ze szczególnym uwzględnieniem osób wobec których stosowano środki przymusu bezpośredniego w ciągu ostatnich 6 miesięcy, cudzoziemców oraz osadzonych którzy ukończyli 60 lat.

Dokonane w ten sposób ustalenia pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi Zakładu, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Porządek wewnętrzny Zakładu (Zarządzenie Wewnętrzne nr 41/2003 z 25.11.2003 r.) - pod kątem jego zgodności z obowiązującymi normami prawa, a także Analizę stanu ładu, dyscypliny i nastrojów panujących w Zakładzie Karnym w Zamościu w 2007 r.

Przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich po zakończeniu czynności na terenie Zakładu obejrżeli także jego Oddział Zewnętrzny, zlokalizowany przy ulicy Hrubieszowskiej 40 w Zamościu. Obiekt ten został oddany do użytku w dniu 16.12.2005 r. Jest przeznaczony dla skazanych skierowanych do odbycia kary pozbawienia wolności po raz pierwszy w warunkach zakładu karnego typu półotwartego, w tym skazanych młodocianych. Na jego terenie funkcjonuje również oddział terapeutyczny dla skazanych uzależnionych od alkoholu, dysponujący 28 miejscami.

III. Z zebranych informacji wynika, że pojemność Zakładu wynosi 284 miejsca, a Oddziału Zewnętrznego – 211 miejsc. W dniu 3 kwietnia 2008 r. w Zakładzie przebywało 366 osadzonych, w tym: 101 tymczasowo aresztowanych, 15 tymczasowo aresztowanych, którzy odbywają karę (tzw. karno-śledczych) i 250 skazanych.

Skazanych zaliczono do różnych grup klasyfikacyjnych: młodocianych (M), odbywających karę po raz pierwszy (P) i recydywistów (R). W czasie wizytacji cel i przeglądu kart tożsamości osadzonych (celówek) **nie stwierdzono osadzenia tymczasowo aresztowanych i skazanych z różnych grup klasyfikacyjnych we wspólnej celi mieszkalnej.** W jednostce przebywało 15 cudzoziemców, obywateli 6 państw. Większość z nich stanowili tymczasowo aresztowani (9). Jeden

z cudzoziemców posiadał podwójny status karno-sledczy; pozostałych 6 przebywało w Zakładzie jako skazani.

Zakład jest permanentnie przeludniony. **W dniu 3 kwietnia 2008 r. przeludnienie wynosiło 28%.** Kierownictwo Zakładu, wypełniając dyspozycję przepisu art. 248 § 1 Kkw, zawiadamia na piśmie sędziego penitencjarnego o tym, że umieszcza skazanych w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m².

Osadzeni w Zakładzie są zakwaterowani w jednym pawilonie mieszkalnym (A), w którym wyodrębniono cztery oddziały. **Od terminu poprzedniej wizytacji w czerwcu 2004 r. zakończono remont cel mieszkalnych w oddziale III i IV. Niestety z uwagi na znaczne przeludnienie jednostki oraz związane z nim wyeksploatowanie cel, zdaniem dyrektora Zakładu konieczne jest przeprowadzenie remontu generalnego wszystkich cel w budynku penitencjarnym.** W Zakładzie, który dysponuje 74 celami, przeważają cele dwuosobowe (35) i siedmioosobowe (22).

Wskazując inwestycje remontowe, poczynione w Zakładzie od daty ostatniej jego wizytacji przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, nie sposób pominąć **remontu muru ochronnego, zagospodarowania placu przed wejściem do Zakładu na parking dla pojazdów pracowników administracji, wdrożenie standardu HACCP w kuchni oraz likwidację kotłowni w związku z przyłączeniem Zakładu do miejskiej sieci grzewczej.**

IV. Zrealizowane zostały w Zakładzie wnioski, jakie sformułowali pracownicy Biura RPO po jego wizytacji w czerwcu 2004 r. W szczególności:

- 1. powołano komisję zajmującą się monitorowaniem cen wybranych artykułów dostępnych dla osadzonych i ich rodzin w zakładowej kantynie.**

Kontrola i porównanie cen artykułów z kantyny z cenami w trzech losowo wybieranych na terenie Zamościa sklepach, realizowane są w cyklu kwartalnym. Wynik przeprowadzanych w tym zakresie czynności stanowi określenie liczby artykułów, których cena w kantynie jest niższa, wyższa lub równa z ceną tych samych artykułów w sklepach na wolności. W przypadku przeważania artykułów, których cena jest wyższa w kantynie aniżeli w wybranych sklepach, ustala się przyczyny zawyżenia cen. Jeśli nie są one uzasadnione względami obiektywnymi

(transport, mniejsze zapotrzebowanie na dany artykuł w Zakładzie), następuje obniżenie cen. Analiza raportów z działania komisji z trzech ostatnich kwartałów wskazuje jednak, że zdecydowana większość cen artykułów poddanych porównaniu jest równa lub niższa od cen wolnościowych;

2. **dostosowano liczebność grup skazanych korzystających z łaźni do liczby zamontowanych w niej natrysków;**
3. **osadzonym w Zakładzie zapewniono regularne wyjścia do stworzonego w suterenie pawilonu mieszkalnego, kompleksu kulturalno-oświatowego składającego się z: sali ćwiczeń siłowych z zapleczem sanitarnym, biblioteki, świetlicy centralnej, kaplicy rzymskokatolickiej, kaplicy prawosławnej, pracowni komputerowej, sali bilardowej oraz pokoju spotkań z podmiotami określonymi w art. 38 Kkw;**
4. **urozmaicono jadłospis.**

V. Ogląd terenu Zakładu i pomieszczeń w oddziałach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

- 1/ na terenie Zakładu funkcjonują 4 pola spacerowe o zbliżonej wielkości,
- 2/ w porze letniej skazani mogą korzystać z boiska do gry w piłkę siatkową,
- 3/ istnieje jedna łaźnia centralna zlokalizowana w suterenie budynku penitencjarnego, której stan ocenić należy jako dobry,
- 4/ cele mieszkalne w Zakładzie są systematycznie remontowane. Niezbędny jednak, zarówno w ocenie Dyrektora jednostki jak i przedstawicieli Rzecznika, wydaje się być remont generalny całego pawilonu mieszkalnego.
- 5/ głównym problemem Zakładu jest przeludnienie, które przekłada się na znaczne wyeksploatowanie cel mieszkalnych i sprzętu kwaterunkowego.

VI. Nie stwierdzono niezgodności Porządku wewnętrznego Zakładu z normami prawnymi. Jego egzemplarze znajdują się w celach mieszkalnych.

Treść sporządzonej w Zakładzie „Analizy stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie Karnym w Zamościu w roku 2007”, informacje uzyskane w odniesieniu do roku bieżącego oraz rozmowy z funkcjonariuszami jednostki i osadzonymi wskazują, że **głównym problemem do rozwiązania jest przeludnienie**. Średnie roczne zaludnienie jednostki w 2007 r. wyniosło 655,7

osadzonych wobec 616 w roku 2006, co stanowiło 132,5% pojemności jednostki. Godnym podkreślenia jest fakt, iż zjawisko przeludnienia nie występowało i nie występuje w oddziale terapeutycznym.

W 2007 r. wystąpiło w Areszcie 27 wypadków nadzwyczajnych. Dotyczyły one takich zdarzeń jak: pobicia – 7 (w 2006 r. – 5), samouszkodzenia – 15 (w 2006 r. – 29), znalezienie środków odurzających 3 (w 2006 r. – 5), zgon osadzonego – 2.

W roku bieżącym wystąpiło 8 wypadków nadzwyczajnych, w tym 3 samouszkodzenia, 2 przypadki znalezienia telefonów komórkowych oraz pojedyncze przypadki: pobicia, usiłowania dokonania samobójstwa i ucieczki z zatrudnienia zewnętrznego realizowanego w systemie bezdozorowym. W tym ostatnim wypadku sprawców ujęto po 3 dniach pościgu.

W 2007 r. siedmiokrotnie stosowano środki przymusu bezpośredniego wobec osadzonych. Przypadki te dotyczyły różnych zdarzeń tj: niszczenie sprzętu kwaterunkowego (3), odmowy wyjścia z celi mieszkalnej (1), odmowy poddania się kontroli osobistej (1), odmowy przejścia do wyznaczonej celi mieszkalnej (2). W stosunku do osadzonych zastosowano: siłę fizyczną (7), pałkę służbową (3), pas obezwładniający 1-częściowy (3) oraz umieszczenie w celi zabezpieczającej (3). **W roku bieżącym**, do czasu wizytacji Zakładu przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, środki przymusu bezpośredniego stosowano **dwukrotnie** (siła fizyczna – 2, pałka służbowa – 2). Liczby te wskazują na tendencję spadkową korzystania przez administrację Zakładu ze środków przymusu bezpośredniego, szczególnie jeśli weźmie się pod uwagę stosowne dane za 2006 r., w którym tego typu instrumenty wykorzystano w 19 przypadkach.

Stosowanie środków przymusu bezpośredniego nagrywa się przy pomocy kamery przenośnej. Taka praktyka możliwa jest jednak wyłącznie w sytuacjach których przebieg nie jest gwałtowny.

Analiza dokumentacji ze stosowania środków przymusu bezpośredniego z ostatnich 6 miesięcy nie wykazała żadnych nieprawidłowości.

VII. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi, zarówno te na osobności - na podstawie kwestionariusza z 17 dobranymi losowo osadzonymi, jak i w wizytowanych celach i innych pomieszczeniach Aresztu, **dostarczyły opinii w przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób pozbawionych wolności i atmosfery panującej w Areszcie.** W przeważającej większości

osadzeni pozytywnie oceniali realizację przysługujących im uprawnień. Nieliczne były oceny negatywne wykonywania poszczególnych uprawnień, a zgłoszone zarzuty i uwagi dotyczyły:

1. w zakresie **warunków panujących w celi mieszkalnej**: przeludnienia;
2. **wyżywienia**: za małych porcji;
3. **warunków dokonywania zakupów na wypiskę**: za wysokich cen;
4. **mycia się i kąpieli**: zbyt małej częstotliwości kąpieli szczególnie w porze letniej;
5. **opieki zdrowotnej**: pobieżnego diagnozowania zgłaszanych dolegliwości, braku lekarstw;
6. **korzystania ze spacerów**: małych pól spacerowych;
7. **traktowania przez funkcjonariuszy i karania dyscyplinarnego**: opryskliwego traktowania osadzonych przez niektórych funkcjonariuszy;

VIII. Ochrona przed torturami i innymi formami okrutnego traktowania

Mimo przeludnienia Zakładu, które przyczynia się do znacznego obciążenia pracą wychowawców oraz powoduje niezadowolenie osadzonych wyrażane w postaci skarg (43 w 2007 r.) oraz powództw skierowanych przeciwko Zakładowi na drogę postępowania cywilnego (2 w 2008 r.), atmosfera w Zakładzie w dniu 3 kwietnia 2008 r., podczas przeprowadzanych przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich czynności kontrolnych, była wolna od napięć. W trakcie rozmów z osadzonymi przy okazji wizytowania cel mieszkalnych oraz tych prowadzonych „w cztery oczy”, nie odebraliśmy żadnych poważniejszych sygnałów świadczących o nadużywaniu władzy przez administrację i funkcjonariuszy SW wobec osadzonych w Zakładzie. Niemniej jednak, jedna z ankietowanych osób zauważyła, iż w związku z niegrzecznym zachowaniem funkcjonariusza SW zmuszona była złożyć stosowaną skargę. Została ona jednakże uznana za bezzasadną. Inny osadzony kwestionował zasadność użycia przez funkcjonariuszy SW środka przymusu bezpośredniego w postaci pałki służbowej, w związku z jego odmową wejścia do celi z osadzonymi „grypsującymi”. Podczas rozmowy z Dyrektorem Zakładu, przedstawiciele Rzecznika zwrócili uwagę na możliwość zastosowania w tej sytuacji innego, mniej represyjnego środka przymusu bezpośredniego.

IX. Podsumowanie

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że - generalnie rzecz biorąc - w Zakładzie Karnym w Zamościu przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności. Należy jednak stwierdzić, że większości osadzonych nie zapewnia się w celi normy mieszkalnej 3 m².

Zostały wykonane zalecenia przekazane administracji Aresztu przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich w wyniku wizytacji przeprowadzonej w czerwcu 2004 r. W świetle wypowiedzi osadzonych wątpliwości budzić może jedynie marża nakładana na towary sprzedawane w kantynie.

Pracownicy Biura Rzecznika oczekują, że Kierownictwo Zakładu Karnego w Zamościu odniesie się do odnotowanych w niniejszej informacji uwag i wniosków, które dotyczą bieżącej działalności jednostki.

mgr Zbigniew Kuźma
Główny Specjalista

mgr Ewa Dawidziuk
Starszy radca

mgr Przemysław Kozimiński